

Mijn vader zei: 'Het is niet best jongens. Het is oorlog.'

Anne Vedder- Berkepies:

GASTEREN – Anna Berkepies was 13 jaar toen in Gasteren de oorlog uitbrak. „Ik weet het nog goed. Mijn vader was aannemer en had drie of vier knechten in dienst. Zij waren buiten aan het werk. Op een gegeven moment kwamen ze binnen. We zaten allemaal op een rijtje. Mijn vader zei: „Het is niet best jongens. Het is oorlog. De stemming sloeg direct om en was erg bedrukt.”

Anna Berkepies woonde in de oorlog met haar ouders en broer aan de Brink in Gasteren. „Nadat de oorlog uitgebroken was veranderde er niet heel veel. Er waren niet veel Duitsers in het dorp. Wel woonden er veel NSB'ers in de omgeving. Het leven ging zijn normale gangetje. Wel was de sfeer erg omgeslagen. Je leefde veel meer in angst. Bij NSB'ers wist je wat je wel en niet kon zeggen. Het waren de *sympathisanten* waar je voor uit moest kijken. Zij waren niet te vertrouwen. De NSB'ers kwamen 's avonds wel langs en tikten dan tegen het raam en riepen dat je beter moest verduisteren. Dit moest om in de nacht niet te zien te zijn voor de piloten in de overtrekkende vliegtuigen. Bij ons was dat vaak wel goed voor elkaar, want mijn moeder was doodsbang.”

Schrik

De jeugdige Anna ging gewoon naar school. „Ik zat op de Mulo, Meer uitgebreid lager onderwijs, in Zuidlaren. De school was wel door de Duitsers gevorderd. We kregen in het Jeugdgebouw van de kerk les. Daar waren twee lokalen. Tussen de middag aten we ons brood op in het pand aan de Millystraat tegenover uitgeverij Hertz, in dat pand met die zuilen waar nu een café zit. We gingen altijd met een groepje met de fiets naar school. Ik reed vaak voorop. Op een keer toen wij onderweg bij het hunebed in Anloo waren, sprong een Duitser uit de bosjes. Hij pakte mijn stuur vast. Hij vroeg of wij zaterdag met hen meegingen naar een feest in Groningen. Wij hebben maar ingestemd. En zijn door gefietst. De schrik zat er goed in. We zijn natuurlijk niet gegaan, maar daarna zijn we via Schipborg naar school gefietst.”

Schooldirecteur

De nu 93-jarige Anna Vedder-Berkepies kan zich ook nog herinneren dat de directeur van de school werd opgepakt. „Hij heette Zwaaving. Hij werd samen met burgemeester Roukema opgepakt en afgevoerd naar een kamp in Vught. Wat ze gedaan hebben weet ik niet meer. Wat ik nog wel weet is dat toen de schooldirecteur terugkwam met de bus, we hem met zijn allen hebben opgewacht. We waren erg blij dat hij terug was en riepen hem toe. Hij zei alleen maar: *Stil, stil. De burgemeester is nog niet vrij.* Anna maakte haar opleiding in Zuidlaren wel af. „Ik heb in 1944 mijn diploma gehaald. Daarvoor moesten we naar het Harmoniegebouw in Groningen.”

Helpende hand

De ouders van Anna waren erg behulpzaam in de oorlogstijd. Ook Anna moest thuis helpen. „Ik heb in de oorlog veel gebreed en gesponnen. Ik weet nog dat een

uit werden ze naar Assen gebracht. Vervolgens moesten ze naar Taarlo lopen waar ze werden ondergebracht bij een NSB-boer. Ze sliepen in een tochtige schuur en hadden het 's nachts erg koud. De mannen moesten onder andere werken aan de tankgracht op het Balloërveld. Na het werk dwaalden ze rond in de omgeving en zo kwamen ze bij ons terecht. Mijn vader heeft voor hen een slaapruijme gemaakt. Daar sliepen ze dan. De volgende ochtend gingen ze dan weer te voet terug naar Taarlo. Daar kregen ze eten uit de gaarkeuken, wat niet te eten was. Mijn moeder had altijd een grote koekenpan met gebakken aardappelen voor hen klaar. Daar smulden ze van”, vertelt Anna Berkepies die vervolgt. „We hadden ook een kolomkachel, wij zeiden altijd *klompkachel*. Daar zat een ring aan

75 JAAR VRJHEID

en daar hingen hun sokken altijd aan te drogen. Ik heb voor hen heel wat sokken gestopt. Op een dag zeiden ze dat ze niet meer terugkwamen. Ze vertelden dat ze naar huis gingen. Mijn vader zei toen: *Geloof dat niet. Jullie gaan naar Duitsland.* Maar ze geloofden hem niet en ze wilden graag terug naar hun families in Den Haag. Ze zijn daar nooit gekomen. Ze werden tewerkgesteld in Duitsland. We hebben hen niet meer teruggezien. Een van hen was Jan ten Katen. Hij raakte in Taarlo bevriend met A.B.M. Lamboo. Lamboo heeft zijn oorlogsverhaal op papier gezet. Later schreef hij onder meer toneelstukken. Ik heb zijn oorlogsverhaal later gekregen. Ik heb het nog steeds. Daar staat ook een gedicht in van Jan ten Katen. Hij heeft de oorlog overleefd, maar is op de weg naar huis bij Enschede door ziekte overleden. Hij heeft zijn familie nooit teruggezien.”

Broer

De oudere broer van Anna was timmerman. Ook hij moest aan het werk in Duitsland. „Hij is eerst nog een tijdje gebleven, omdat de boeren uit het dorp aangaven dat ze geen timmerman konden missen. Maar op een gegeven moment, moest hij toch weg. Hij vond in Coevorden onderdak en ging vervolgens de grens over om aan het werk te gaan. Na een tijdje was hij terug in Gasteren. De grens werd dichtgedaan, dat betekende dat hij 's avonds niet terug naar Coevorden kon. Dat wilde hij niet en toen is hij thuis ondergedoken. We maakten toen zelf nog turf. In een stapel turf bij huis werd een gat gemaakt. Bij onraad kon hij daar in vluchten.”

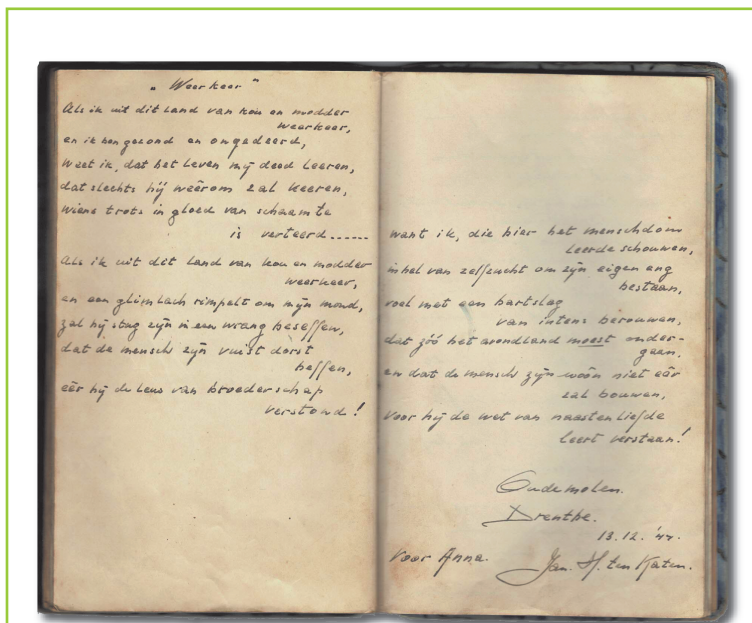
Bevrijding

De familie Berkepies heeft nooit honger gehad. „We hadden een eigen tuin, waarin we aardappelen en groenten verbouwden. Mijn oom had een kruidenierswinkel. Dus wij kwamen niets tekort.” Toch was niet alles te krijgen en

kon Anna erg genieten van de spullen die ze kregen van de Canadezen toen die Gasteren kwamen bevrijden. „Ik weet nog heel goed dat er een Canadees bij ons aan tafel zat en dat hij uit zijn borstzak een reep chocolade haalde en op tafel legde. Een *hele* reep. Dat was genieten. Ook vroegen ze mijn moeder om koffie te zetten. Ze leverden zelf de koffie, want dat hadden we natuurlijk niet. De koffie hebben ze niet gehad. Het water moest met turf worden gekookt en dat duurde lang. Ze moesten verder, zonder koffie. De koffie werd bij ons in een trommeltje gedaan en daar hebben wij later van genoten. We kwamen ook op een andere manier aan koffie. Ik stond een keer buiten toen mijn overbuurjongen mij riep. Hij was een bijzondere jongen en sprak geen Engels. *Anna, kom eens. Ze willen naar Eext, maar ik weet niet hoe ik ze moet vertellen hoe ze daar kunnen komen.* Ik er naar toe en toen bleek dat ze niet naar Eext wilden, maar dat ze graag *eggs* wilden hebben. Ik naar mijn moeder. Die had nog wat eieren. In ruil kreeg ik koffie.” Bij de familie Berkepies werd ook nog een hoge officier ingekwartierd. „Wij hadden een kamer en slaapkamer waar een onderwijzeres had gewoond. Daar trok zo'n hoge ome van de Canadezen in. Ik weet ook nog dat zijn mannen graag water wilden hebben om zich te wassen. Hebben we een grote teil op de brink gezet waarin zij zich konden wassen.”

Snel vergeten

In het dorp is het tijdens de oorlogsjaren betrekkelijk rustig geweest. „Er gebeurde niet zoveel. Tussen Gasteren en Anderen is nog wel een bom gevallen. Ik ben er nog heen geweest om naar het gat te kijken. Maar verder was het rustig. Hoewel er veel meer gebeurd zal zijn dan we hebben geweten. We waren nog jong en aan de kinderen werd niet alles verteld. Na de oorlog kwam het leven gewoon weer op gang.

■ Het poëziealbum van Anna Vedder met het gedicht van Jan ten Katen.

Gedicht Jan ten Katen

A.B.M. Lamboo beschrijft in zijn oorlogsverhaal hoe donker de nachten in Drenthe waren. Hij vertelt dat het aantal van 30 mannen dat in de schuur van de NSB'er Been in Taarlo was ondergebracht, binnen enkele dagen was gehalveerd. Ze hadden elders onderdak gevonden. Lamboo en drie van zijn metgezellen slaagden er niet in. Vier mannen waren teveel. „Tijdens onze avondwandelingen, die we maakten om betere huisvesting te vinden, leerden we de soms bijna angstwekkende eenzaamheid van het nachtelijke Drenthe kennen. De nachten waren vreselijk donker. Altijd joegen er donkere wolken langs den hemel. Slechts zelden zagen we maan of sterren. Jan ten Katen, met wie ik in Duitsland heel goede vrienden werd, schreef een gedicht naar aanleiding van een dwaaltocht over de hei, toen hij een korteren weg naar huis zocht en deze niet vond. Het geeft wel sterk de beklemming van de eenzaamheid weer en de machteloze hunkering naar...naar huis!” Jan ten Katen schreef het gedicht ook in het poëziealbum van Anna Vedder. Verder in zijn verhaal meldt Lamboo dat twee van zijn vrienden toch nog onderdak vonden bij goedgekleurde en vrijgevege mensen bij wie ze het best hadden.

WEERKEER

*Als ik uit dit land van kou en modder weerkeer,
En ik ben gezond en ongedeerd,
Weet ik, dat het leven mij deed leeren,
Dat slechts hij weerom kan keeren,
Wiens trots in gloed van schaamte is verteerd.*

*Als ik uit dit land van kou en modder weerkeer,
En een glimlach rimpelt om mijn mond,
Zal hij stug zijn, in een wrang beseffen,
Dat de mensch zijn vuist dorst heffen,
Eer hij de leus van broederschap verstond.*

*Want ik, die hier het mensdom leerde schouwen,
In hel van zelfzucht om zijn eigen eng bestaan,
Voel met een hartslag van intens berouwen,
Dat zóó het Avondland moest ondergaan,
En dat de mensch zijn woon niet eer zal bouwen,
Voor hij de wet van naastenliefde leert verstaan.*

Gasteren, december 1944.

Ontsnapt aan het werkkamp

Dat toevalligheden invloed kunnen hebben op het leven van iemand weet Anna Vedder-Berkepies te vertellen. Ze leerde haar man in 1946 op kamp op Ameland kennen. Haar zwager was eerst ondergedoken. „Hij werd opgepakt en overgebracht naar Kamp Amersfoort. Daar werd ook verteld dat ze naar huis mochten. Maar in dat fabeltje werd niet geloofd. Hij vroeg het thuisfront om een sjaal en een warme muts. De mannen moesten in colonne naar het station. Mijn zwager ging ook mee met de toegestuurde warme sjaal en muts. Onderweg kwam een man naast hem lopen en zei: *Je bent vrij. Stap daar achter de bosjes. Ik kom je vanavond ophalen.* Mijn zwager stapte uit de stoet en verstopte zich achter de bosjes. Mijn schoonouders vertrouwden het niet en zijn naar Amersfoort gegaan om afscheid te nemen. Ze stonden op het station te kijken hoe de mannen op transport gingen. Op het perron werden ze opgesteld. Vervolgens werden hun namen omgeroepen. Toen de naam van mijn zwager werd geroepen, riep mijn schoonvader heel hard: *Ja!* Zo werd hij niet gemist. Mijn zwager kwam 's avonds thuis en is vervolgens ondergedoken.”

